

Szabó F. Andrea

Pannon Egyetem Humántudományi Kar Angol-Amerikai Intézet

tanulmány

Toborzási válságtól a rendszerszintű prevencióig: mentálhigiénés fordulat az amerikai hadseregben

A tanulmány a 2025-ben meghirdetett amerikai kiképzési reformot értelmezi, amely a „régikola” fegyelmi eszköztárának részleges visszaemelésével kívánja újrakalibrálni az amerikai katonai kultúrát. A központi állítás, hogy a feszültség nem is annyira a miniszter harcképességi víziója és a jelenlegi gyakorlat között tapintható, hanem a „régikola” fegyelmi eszköztárának visszaidézése és a modern, jogilag-etikailag körülbástyázott pedagógia között. A 2025-ben meghirdetett kezdeményezés a katonai kultúra tudatos újrakalibrálását célozza az alapkiképzésben, a fegyelem és stressztűrés ún. „keményebb” pedagógiájának visszaemelésével. Indokolt lehet ezért áttekinteni az 1990 óta végbement folyamatokat, mivel a pedagógiai kultúra nem független a tágabb társadalmi-kulturális kontextustól.

Változó harcképességi víziók

V alószínűleg a közelmúlt rendhagyó, nagyléptékű civil-katonai eseményeként rögzül az az esemény, amelynek keretében az Amerikai Egyesült Államok tábornokai és admirálisai kaptak 2025 őszén miniszteri iránymutatást arról, hogy milyen változások érintik az amerikai harci felkészítés és felkészültség fogalmának értelmezését. A találkozón elhangzott beszéd (Hegseth, 2025) diskurzív súlypontja a letalitás retorikája volt. Pete Hegseth amerikai háborús miniszter a háborús hadviselés orientációt normatív elvárásként állította be, miközben a katonai professzionalizmust a harci készség definíciójára redukálta. Ez komoly fordulatot sugall az amerikai haderő nyilvános reprezentációjában 2025 utolsó hónapjaiban, és egyben visszatérést az 1990-es években megkezdődött kulturális változások előtti időszakhoz.

A beszéd és a vele egyidőben kiadott további tíz irányelv (Olay, 2025) a miniszter hivatali ideje alatt meghirdetett prioritásokat konkretizálja. Tartalmában a vezérfonal a hadviselési képességek elsődlegessége: ezzel összefüggésben jelennek meg a magas standardok, a fittség, a szigorú megjelenés és az érdemalapú előmenetel mint normatív pillérek. A beszédhez kapcsolt implementációs csomag három, a személyi állományra közvetlen hatású tengely köré rendeződik: (1) fittség és testsúly, (2) kinézet és arckezelés

(szakáll és borotválkozás), valamint (3) kiképzési és fegyelmi normák. Ezek mind a „harcos” ethosz megerősítésének intézményes eszközei (Hegseth, 2025).

Az elhangzott beszédben a fittség a harci felkészültség instrumentális fogalmi mezőjéhez kötődik, amelyben három, egymást átfedő dimenzió rajzolódik ki. Az első dimenzióban a fittség erkölcsi és kultúrkód-tartalmú. A megfelelőség nem pusztán a fiziológiai állapot standardizálása, hanem értékjijelentés arról, mit tekint a szervezet „jó katonának”. Ide tartozik a „férfiak által teljesítendő standard” (Hegseth, 2025) retorikai fordulat: a harcoló alakulatokban mindenkinek – nőknek és férfiaknak egyaránt – ugyanazt a magas követelményt kell teljesítenie, így az irányelvek célja a nemsemleges, egységes magas küszöb rögzítése. Ezzel párhuzamosan a támogató beosztásokban enyhébb normák érvényesülnek, ami feladatpecifikus standardizációt feltételez.

Emellett a fittség mint operacionalizációs dimenzió jelenik meg: a fittség mérhető, rendszeresen tesztelendő állapot. A tervezett évi két fizikai teszt a szárazföldi és tengerészgyalogsági harcckészültségi (*combat fitness*) mintákat tekinti kiindulópontnak. A súly- és testösszetétel-fegyelem megerősítése a szolgálatba helyezhetőség és a terhelhetőség proxyja: a túlsúly az elhangzott beszéd szövege szerint széles körű probléma, amely a főtiszti kar egy részét is érinti (Hegseth, 2025). A megjelenési standardok – különös tekintettel a gázálc illeszkedésére hivatkozó borotválkozási követelményekre – a fittség funkcionális vetületét hangsúlyozzák (az eszközhasználat biztonságos és hatékony feltétele). A szervezeti ökoszisztéma dimenzió a különböző haderőnemek közötti heterogenitás csökkentését célozza (Hegseth, 2025).

A fittség retorikája – „szigorú ápoltság”, „nincs szakáll”, „harcos ethosz”, „keményebb alapkiképzés” – azonban túllép a test paraméterein: a felelősségvállalás, önfegyelem és egészségkohézió jelölőjévé válik. A „kiképzők engedélyezett intenzívebb módszerei” (pl. *shark attack* jellegű, rajtaütésszerű, több kiképző által végzett pszichés nyomásgyakorlás), a beavatás (*hazing*), a bullying, valamint a zaklatás fogalom felülvizsgálata (Hegseth, 2025) a határhelyzetek pedagógiáját célozza, ugyanakkor normatív kockázatot hordoz (mi számít abúzusnak, és mi a megengedett a csapatszellem erősítése érdekében). A fittség itt szimbolikus tőke is: a „keményebb” kiképzés a „keményebb” haderő ígéretéhez társul.

Az amerikai védelmi miniszter beszédben két történeti referenciapontot adott meg a bevezetésre kerülő irányelvek értékeléshez (Hegseth, 2025). Az egyik az „1990-es teszt”: mi volt a standard 1990-ben; a változás szükségszerű hadművelési igény vagy „puhulás/generalapú prioritásváltás” eredménye volt-e. A másik az altiszti szűrő: a döntések megkönnyítik vagy nehezítik az altisztek dolgát. A 1990-es évek megfelelőségi kritériumai retorikai minimumként jelennek meg, amelyhez képest kell indokolni a későbbi reformokat.

A meghirdetett, a „harcos ethosz” (Hegseth, 2025) visszaállítását célzó reformkezdeményezés tehát visszatérést jelent a 1990-es évektől kibontakozó kiképzési szemlélet előtti időkhöz. A régi-új politikai-normatív keret egy olyan kiképzési környezetet céloz meg, amelyben a kiképző altisztek felhatalmazást kapnak a „egészséges félelem” kiváltására és a „jövő harcosainak” „megkovacsolására”. Az ehhez vezető pedagógiai eszköztár magában foglalhatja a táborigények felborítását, a trágár beszédet, sőt korlátozott fizikai kontaktust is, feltéve, hogy az nem jár jogsértéssel és/vagy felelőtlenséggel.

A cél a fegyelem és a standardok látványos újra- (vagy vissza-?) rendezése. Figyelemre méltó például az, ahogyan az új irányelvek viszonyulnak az Egyesült Államok Légierében (USAF) jelenleg hatályos, 2020 októberében frissített politikához. Az teljes körűen tiltja a kiképző-újonc fizikai érintkezést (pl. bökdösés, ütés, lökdösés, megragadás), továbbá tiltja a megalázó, fenyegető nyelvezetet és az olyan, nem követendő gyakorlatokat is, mint a felszerelés vagy a táborigény felesleges átrendezése. E szabályok részben a 2012-es amerikai Légierő Oktatási és Kiképzési Parancsnokság körében lezajlott

vizsgálat (Harvey, 2012) tapasztalataira épülnek, amely kiterjedt visszaéléseket (fizikai/ lelki bántalmazás, szexuális erőszak) tárt fel, és több kiképző elítéléséhez vezetett.

Míg egyesek helyeselhetik a fegyelem, a részletekre figyelés és a magas standardok visszaemelését a katonai alapkiképzésbe, megfontolásra érdemes a felvetés, hogy éles határt kell húzni a hatékony, de kemény pedagógia és a bántalmazás között, hiszen a határátlépések fokozatosan csúszhatnak át abúzusba és a fizikai bántalmazás normalizálásába, mint ahogy ezt az említett vizsgálatok is bizonyították (Harvey, 2012). A fittségi standardokat tekintve, a harcoló fegyvernemek (különösen a szárazföldi haderőnem és a tengerészgyalogság) számára kidolgozott terhelési profilok sem feltétlen illeszthetők a teljes haderőre, hiszen a standardok alul- vagy túlértékelhetik más szolgálati kultúrák szükségleteit.

Továbbá, a különböző szolgálati ágak eltérő pedagógiai kultúrái is változatosan viszonyulnak a fenti módszerekhez hiszen míg egyes haderőnemekben fontos a kisközösségi (kis csoportos) kooperáció, másokban a fizikai fittsége helyeződik a hangsúly. A szárazföldi haderő például 2020-ban betiltotta a rajtaütésszerű, több kiképző által végzett pszichés nyomásgyakorlást, és alternatív stresszindukciós technikákat írt elő a vezetésbe vetett bizalom tanítására. A légielő alapkiképzésében a rajtaütésszerű csoportos pszichés nyomásgyakorlás viszont eleve nem honos gyakorlat. Az amerikai légielő pedig rendszeres, ciklikus módszertani felülvizsgálatot végez, hogy kiszűrje a nem hatékony technikákat és fenntartsa a pedagógiai határokat.

Feszültség nem is annyira a miniszter harcképességi víziója és a jelenlegi gyakorlat között tapintható, hanem a „régis iskola” fegyelmi eszköztárának visszaidézése és a modern, jogilag-etikailag körülbástyázott pedagógia között. A 2025-ben meghirdetett kezdeményezés a katonai kultúra tudatos újralibrálását célozza az alapkiképzésben, a fegyelem és stressztűrés ún. „keményebb” pedagógiájának visszaemelésével. Indokolt lehet ezért áttekinteni az 1990 óta végbement folyamatokat, mivel a pedagógiai kultúra nem független a tágabb társadalmi-kulturális kontextustól. Az 1990 óta felhalmozott tapasztalatok fényében a korábbi gyakorlatok csak akkor lehetnek relevánsak, ha bizonyíthatóan illeszkednek a mai szolgálati, jogi és pedagógiai környezethez – ellenkező esetben nem tekinthetők a célok maradéktalan megvalósítása eszközeinek.

Jelen dolgozatban betekintést nyújtok azokba a folyamatokba, amelyek elmozdították a fittség definíciós értelmezését az 1990-es évek fizikai fittségétől, és melyek a 2000-es években elvezettek az ún. mentálhigiénés fordulathoz. A témaválasztás kontextusát egy olyan tágabb kutatás adja, melynek célja annak a feltárása, hogy az amerikai hírmédia milyen médianarratívák keretében jeleníti meg az amerikai hadsereget. A kutatás hosszabb távú célja a NATO-szövetséges országok jó gyakorlatainak feltárása egy nemzetközi összehasonlító kitekintésben, valamint egy olyan összehasonlítás alapozása, amely a hazafias nevelés társadalmi beágyazottságának megértését szolgálja. A hadsereg, a társadalom, a kultúra és a politika viszonyrendszerét több tudományterület vizsgálja, a történeti, társadalmi, politikai, kulturális és etikai dimenziók holisztikus értelmezésére törekedve. Tanulmányom a kultúra- és médiatudomány határterületén, az amerikanisztika tágabb kontextusában helyezkedik el, és arra keresi a választ, hogy az amerikai hadseregben belül milyen, a mentálhigiénére és az egészségmagatartásra fókuszáló szemléletváltások figyelhetők meg.

Azért vizsgálom Pete Hegseth amerikai háborús (korábban védelmi) miniszter beszédét, mert pályája – gyalogsági tiszt a Nemzeti Gárdában, majd a védelmi tárca vezetője és magas láthatóságú médiaszereplő – ritka civil-katonai-mediális metszéspontot hoz létre, amely egyszerre formál szakpolitikai irányokat és a közvéleményt. E hibrid szerep agendaképző ereje miatt a beszéde nem csupán retorikai teljesítmény, hanem szervezeti jelzés a katonai kultúra, fegyelem és fittség normáinak újralibrálásáról. Hegseth veteránügyi aktivizmusa továbbá a katonai emlékezet és a politikai kommunikáció összefonódásának

kiváló esettanulmányát kínálja, így alkalmas arra, hogy feltárja, miként épülnek be a „harcos ethoszra” és a teljesítményre vonatkozó diskurzusok a szélesebb társadalmi-politikai térbe. Beszéde egyszerre politikai szöveg, szervezeti iránytű és médiamegjelenés, ezért elemzése aránytalanul nagy betekintést ad a jelenlegi katonakultúra-váltási kísérletek logikájába és hatásmechanizmusába.

A következőkben először vázolom az Egyesült Államokban a hadsereg és a társadalom kapcsolatának főbb vonásait, különös tekintettel a munkaerővonzó (toborzási) kapacitásra, valamint az amerikai hírmédia két meghatározó toposzára: a hősrre és az áldozatra, amelyek a katonák nyilvános reprezentációját keretezik. Ezt követően áttekintem azt a történeti folyamatot, amelynek során a katonai fitness és felkészültség fogalmai a 20–21. századi háborús tapasztalatok nyomán új, mentálhigiénés szemléletű jelentésekkel bővültek. E keretezés teszi lehetővé, hogy Hegseth kultúraváltást sürgető beszédét ne elszigetelt retorikai aktusként, hanem a toborzási kihívásokra és a ‘hős/áldozat’ médiatoposzok között alakuló katonáképre adott szervezeti válaszként értelmezzük.

Intézmény, média, munkaerőpiac: az amerikai haderő komplex kihívásai a 21. században

Az Egyesült Államok intézményi ökoszisztémájában a hadsereg kiemelt súlyt képvisel. Nemzetközi szinten alapvető nemzetbiztonsági feladatokat lát el; belföldön munkahelyeket és szakképzést biztosít, hozzájárul a fiatalok (különösen a fiatal férfiak) szocializációjához és a bevándorló csoportok amerikanizációjához; emellett nemzeti szimbólumként és identitásképző forrásként is működik. Enloe (1996) találó megfogalmazása szerint a hadsereg „különleges helyet foglal el a közszférában”, és szorosabban kapcsolódik a hazafisághoz, a nemzet sorsához és méltóságához, mint maga a nemzeti törvényhozás (Enloe, 1996. 261., saját fordítás).¹ Ebből következően — más szerzők megállapításaival összhangban — az Egyesült Államokban a nemzeti lojalitás és identitás jelentős mértékben militarizált.

Ennek ellenére az Egyesült Államok – a legtöbb NATO-taghoz hasonlóan – tartós létszámhiánnyal küzd, amióta 1973-ban áttért az önkéntes, hivatásos haderőre. Az elmúlt évtizedekben az aktív állomány átlagos létszáma mintegy 1,5 millió fő; ennek körülbelül 40%-a a szárazföldi haderőnél, közel egynegyede a haditengerészetnél és a légierőnél, mintegy 10%-a pedig a tengerészgyalogságnál szolgál (Bray és mtsai, 2014. 6.). Mindközben az újoncok utánpótlása tartósan csökken, noha a gazdasági visszaesések – a klasszikus várakozás szerint – általában javítják a toborzási kilátásokat. A potenciális jelentkezők köre szűkül: a 18–24 évesek több mint 70%-a már a belépés előtt alkalmatlan egészségügyi vagy egészségmagatartási okok miatt; a belépők felkészítése pedig hosszabb, erőforrás-igényesebb és korábban nem tapasztalt kihívásokkal terhelt folyamatá vált. A lemorzsolódás aránya nem csökken, míg 2009-ben a katonai öngyilkosságok aránya 28 év után először meghaladta a civilekét (Eusebio, 2020. 375.).

Az egyik leggyakrabban hivatkozott magyarázat a toborzási nehézségekre az alternatív karrierutak – különösen a technológiai, ezen belül az információs technológiai szektor – versenyképes anyagi kínálata. Más elemzések – olykor publicisztikai túlzásokkal élve – a katonai kultúra és hagyományok eróziójához kötött „elférfiatlanodási” folyamatot emelik ki (Brown, 2007). A női állomány arányának növekedése, valamint a látható (például afroamerikai, latinó) és láthatatlan (például szexuális identitás alapú) kisebbségek nagyobb jelenléte arra utal, hogy az 1990-es évektől a hadsereg viszonya a „hagyományos” férfiasághoz és a harci ethoszhoz átalakulóban van (Brown, 2007. 14.). Mások a toborzás gyengülését abban látják, hogy az amerikaiak a szolgálatot egyre inkább a sok gazdasági alternatíva egyikeként, nem pedig hivatásként értelmezik; ezzel

párhuzamosan csökken a világszintű amerikai szerepvállalás támogatottsága, valamint a hazafias érzésekhez és családi hagyományokhoz való kötődés (Faris, 1984; MacLean és Elder, 2007). Ebben a vitatérben Hegseth álláspontja a „harcos ethosz” visszaállítását, a magas – harci beosztásokban nemsemleges – követelmények és szigorú megjelenési-fittségstandardok érvényesítését, valamint az alapkiképzés fegyelmi eszköztárának – jogi-etikai korlátok közötti – „keményítését” sürgeti, mert szerinte a toborzási válság a kulturális puhítás és a mércék felhígulásának tünete. Érvelése szerint a harcorientált identitás és a meritokratikus előmenetel látható megerősítése egyszerre növelheti a vonzerőt és a megtartást.

A katonai szolgálat választását soktényezős motivációs mező alakítja. A leggyakoribb indokok gazdasági természetűek: stabil foglalkoztatás, kiszámítható jövedelem, lakhatási juttatások és egészségügyi ellátás. Demográfiai metszetben az amerikai hadsereg állományának csaknem fele 25 év alatti férfi; közel háromnegyede fehér; mintegy 80%-a legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkezik; és több mint fele házas (53%), ami meghaladja az azonos korú amerikai népesség házassági arányát (Bray és mtsai, 2014. 6.). A döntésekben érzelmi és kulturális tényezők is erősek: a családi hagyomány folytatása kimutathatóan növeli a belépés valószínűségét; gyakori motívum a kalandvágy, az utazás és a más kultúrák iránti nyitottság, valamint a hazaszeretet és a szolgálat ethosza. A hadsereg strukturált szervezeti környezete és a közösségi összetartozás élménye sokak számára vonzó, akárcsak a fegyelem, a vezetői készségek és a felelősségtudat fejlesztésének ígérete. Nem elhanyagolható továbbá, hogy a szolgálat bizonyos esetekben állampolgársági és bevándorlási előnyökkel is járhat.

E komplex motivációs és társadalmi összefüggésrendszer – a professzionális haderő vonzereje, a közbizalom szintje és a tágabb társadalmi környezet kapcsolata – régóta ismert. Az elmúlt három évtizedben

A katonai szolgálat választását soktényezős motivációs mező alakítja. A leggyakoribb indokok gazdasági természetűek: stabil foglalkoztatás, kiszámítható jövedelem, lakhatási juttatások és egészségügyi ellátás.

Demográfiai metszetben az amerikai hadsereg állományának csaknem fele 25 év alatti férfi; közel háromnegyede fehér; mintegy 80%-a legfeljebb középfokú végzettséggel rendelkezik; és több mint fele házas (53%), ami meghaladja az azonos korú amerikai népesség házassági arányát. A döntésekben érzelmi és kulturális tényezők is erősek: a családi hagyomány folytatása kimutathatóan növeli a belépés valószínűségét; gyakori motívum a kalandvágy, az utazás és a más kultúrák iránti nyitottság, valamint a hazaszeretet és a szolgálat ethosza. A hadsereg strukturált szervezeti környezete és a közösségi összetartozás élménye sokak számára vonzó, akárcsak a fegyelem, a vezetői készségek és a felelősségtudat fejlesztésének ígérete. Nem elhanyagolható továbbá, hogy a szolgálat bizonyos esetekben állampolgársági és bevándorlási előnyökkel is járhat.

azonban mindez egyre szorosabban fonódott össze a készenléttel és műveleti hatékonysággal kapcsolatos aggodalmakkal, valamint a közvélemény-formálás kérdésével: a toborzás már nem csupán munkaerőpiaci versenyhelyzet, hanem a haderő társadalmi

legitimitásának, kulturális reprezentációinak és kommunikációs stratégiáinak közös metszéspontja is.

Az amerikai hadseregbe vetett közbizalom a közelmúltban több mint két évtizedes mélypontra süllyedt (Younis, 2023). Míg a 9/11 utáni időszakban egészen 2020-ig a megkérdezettek több mint 70%-a bízott a hadseregben, ez az arány 2021-ben 69%-ra, 2023-ban pedig 60%-ra csökkent. Noha a bizalomvesztés más közintézmények esetében is megfigyelhető, a hadseregnél mindez a szervezet belső válságáról szóló aggodalmakkal társul, amelyek a készenlét, a professzionalizmus és a politikai befolyás kérdéseit egyaránt érintik.

Az elmúlt évtizedben a haderő a „kultúrháborús” viták keresztüztüzebe került: visszatérő konfliktustémák a szolgáltók reprodukív jogainak szövetségi támogatása, a nők és más kisebbségek alulreprezentáltsága a felső vezetésben, illetve a katonai bázisok átnevezése – mind gyakran a közösségi média által felerősítve. A hadsereg hagyományosan a hegemon, fehér, heteroszexuális férfiaság kulturális terepe volt; ugyanakkor az elmúlt fél évszázad polgárjogi és egyenjogúsítási folyamatai a professzionális, önkéntes haderőt a civil társadalomban zajló normaváltásokhoz való alkalmazkodásra kényszerítették. Ennek része a „szolgálat” fogalmának újratárgyalása a reprezentativitás, az esélyegyenlőség és az emlékezetpolitika metszéspontjaiban – ez pedig egy olyan feszültségmező, amely egyszerre hat a legitimitációra, a toborzásra és a megtartásra.

Közismert, hogy a médiaképek és -narratívák érdemben formálják a közvéleményt. Az amerikai hírműsorok implicit módon gyakran a nemzeti lojalitás és identitás megtestesítőjeként ábrázolják a hadsereget, ugyanakkor nem hallgatják el a belső kultúráváltás feszültségeit, egyes nemzetvédelmi feladatok terheit és újszerűségét, valamint a létszámproblémákat sem (Szabó, 2023). Bár elterjedt nézet, hogy a hírmédia részben pótolhatja a személyes tapasztalat hiányából fakadó információs űrt, empirikus kutatások szerint a hadseregről és a szolgálatról közvetített kép gyakran felszínes és sztereotip (Parrott és mtsai, 2021). Nem véletlen, hogy a leszerelők mintegy nyolctizede úgy véli: az amerikai közvélemény nem érti a katonák és családjaik problémáit (Blaisure, 2016. xv.). Mindez érthető, ha figyelembe vesszük, hogy a hadsereg társadalmi megítélését elsősorban a médiaközvetített reprezentációk alakítják, nem pedig a közvetlen, személyes tapasztalat — és még kevésbé a haderők objektív képességprofiljai (Löderer, 2014). Az önkéntes, professzionális haderőre való áttérés óta a személyes élményen alapuló megítélést egyre inkább hiedelemvezérelt, politikailag is mozgósítható értelmezések váltották fel, ami tovább növeli a közgondolkodás és a katonai valóság közötti távolságot.

Az Egyesült Államokban a hadsereg sokak szemében sajátos értékrenden nyugvó, részben zárt közösségként jelenik meg, amelynek megkülönböztető kultúráját speciális viselkedési és magatartási normák tartják fenn. E kulturális távolságot jól illusztrálja a közbeszédben nagy visszhangot kiváltó, politikailag erősen vitatott eset, amelyről a *The Atlantic* számolt be: a lap szerint Donald Trump 2018-as, első világháborús megemlékezéshez kapcsolódó temetőlátogatása körülményei és a neki tulajdonított – a hősi halottakat lebecsülő – megjegyzések az amerikai nyilvánosság egy részében a katonai áldozatvállalás iránti tisztelet normáinak sérüléseként értelmeződtek (Goldberg, 2020). Függetlenül a konkrét állítások hitelessége körüli vitáktól, az ügy rámutat arra, hogy a civil közvélemény és a katonai kultúra között időről időre percepciók szakadék nyílik: a hadsereg belső normái és szimbolikus rítusai nem mindig fordíthatók le a politikai kommunikáció és a médianyilvánosság általános kódjaira, ami félreértéseket és legitimitációs konfliktusokat generálhat.

Ugyanez a távolság magyarázza azt is, hogy a katonai rítusok könnyen a kampánykommunikáció szimbolikus terepévé válnak. Joe Biden, a Trumpot követő demokrata elnök 2024-ben felkereste a fent említett temetőt, hangsúlyozva az elesett hősök iránt érzett büszkeséget és tiszteletet (Olorunnipa és mtsai, 2024); Donald Trump pedig 2024

augusztusában, második elnökjelölti kampánya részeként, az Abbey Gate-merénylet évfordulóján, néhány család meghívására az arlingtoni katonai temetőbe látogatott. Mindkét epizód azt mutatja, miként válik a veteránok emlékezete és a katonai rítusok szimbolikus tőkéje a politikai önreprezentáció és napirendformálás stratégiai erőforrásává. Miközben a hadsereg és a katonák mindennapi valóságát komplex szervezeti és műveleti kihívások határozzák meg, a nyilvános térben e valóság gyakran leegyszerűsített, toposzokra épülő narratívákban jelenik meg – olyan narratívákban, amelyek a politikai mobilizáció logikájához igazítják a katonai emlékezetet.

Noha a hadsereg és a katonák alakja az amerikai közbeszédben gyakran szimbolikus, sőt sztereotip képekben jelenik meg, a szolgálatot teljesítő emberek mindennapi nehézségei sokáig csak korlátozottan jutottak el a nyilvánosságához. Felmérések szerint a veteránok közel fele tapasztal családi feszültséget a leszerelés után; 47%-uk gyakori dühkitörésekről számol be, és mintegy egyharmaduk (32%) idéz fel olyan időszakokat, amikor semmi iránt nem érzett érdeklődést. A harci tevékenységekben részt vett veteránok körében gyakoribbak a pszichológiai és kapcsolati nehézségek: több mint felük beszámol érzelmi traumáról, sokan élnek át nyomasztó élményeket emlékbetörések és alvászavarok formájában. Megközelítőleg minden hatodik friss veterán súlyos, többnyire harccal összefüggő sérülést szenvedett, és közel a felük ismer személyesen olyan bajtársat, aki a szolgálat során életét vesztesette (Blaisure, 2016. xv.).

Traumától a katonai fitnessen át a holisztikus hatékonyságfelfogásig

Az amerikai emlékezés napjához kötődő retorikában a „legnagyobb áldozat” kifejezés hagyományosan az elesett katonákra utal, ám a „katonai áldozat” jelentése a vietnámi háború óta kiterjed a nem fizikai sérülésekre is. Történetileg a harci stressz és a pszichés összeomlás jelenségei már az ókor irodalmi és krónikás forrásaiban felbukkantak (visszatérő rémálmok, emlékbetörések, lehangoltság), gyakran a véres ütközetek és a nélkülözések következményeként (Hornyák, 2022). Az első világháború hozta el a tömeges társadalmi láthatóságot (Völgyi, 2018) a *shell shock* (vö.: Leese, 2002; Downing, 2016; Linden, 2016.) fogalmán át, mely egyszerre tükrözte a kezdeti, moralizáló (gyávaság/kerülés), majd a fizikai eredetet feltételező magyarázatokat, sőt párhuzamosan megjelenek a jellemgyengesésre visszavezető értelmezések is (Hornyák, 2022. 50.).

Az 1950-es évektől paradigmaváltás bontakozott ki: a hidegháborús tapasztalatok nyomán a hadsereg a pszichológiát a készség és a harcképesség megtartásának (*force preservation*) stratégiai tényezőjeként kezdte kezelni (Mukherjee és Kumar, 2020. 6.). A katonapszichológia szerepe az alkalmasságméréstől és ellátástól a befolyásolás és reziliencia rendszerszintű kérdései felé bővült (Seligman és Fowler, 2011). Mindez azonban nem zárta ki a visszacsapásokat: a vietnámi veteránok problémáit sokáig individualizált „gyengességként” keretezték. Csak a 9/11 utáni „hosszú háború” tette megkerülhetetlenné a pszichés és viselkedési zavarok tömeges jelenlétének elismerését (szorongás, depresszió, szerhasználat, kapcsolati nehézségek) (Pencak, 2009. 327–330.), amihez új fogalmi keretként társult az erkölcsi sérülés (Crevens, 2012).

E folyamat végeredményeként a „sérülés” és az „áldozat” modern katonai jelentése kibővült: már nemcsak a testi károsodásokat, hanem a harci tapasztalatokból eredő pszichés terheket és erkölcsi konfliktusokat is magában foglalja. Amikor a haderő a mentális egészség védelmét és helyreállítását kifejezetten hadrendvédelmi feladattá emelte – a megelőzés, korai azonosítás, célzott intervenció és reintegráció láncolatába ágyazva –, a „legnagyobb áldozat” diskurzusa is elmozdult: a hősi halál mellett közösségi és intézményi felelősségvállalásként is értelmezi a láthatatlan sebek kezelését, a katonák – és családjaik – hosszú távú teherbírásának biztosítását.

A kortárs amerikai haderő egészség- és felkészültség-politikájának középpontjában a Total Force Fitness (TFF) áll: ez egy olyan, rendszerszintű keret, amely a katonai teljesítményt a fizikai mellett a pszichológiai, szociális és spirituális dimenziók integrált egységeként értelmezi. A TFF nemcsak a katonák ellátásának szervezőelve, hanem a szakmai tudásképzése is: a katonai orvoslás ma már nem kizárólag harci sebészetet és sürgősségi traumakezelést tanít, hanem a pszichés jóllét, a viselkedéses egészség és a közösségi-támogató tényezők kutatási eredményeit is beépíti a gyakorlatba. A keret a 20. század nagy háborúinak (különösen az I. és II. világháborúnak) tapasztalataira, a békeidőben folytatott mentáliségezség-kutatásokra, valamint a vietnámi, az öbölháborús, az afganisztáni és az iraki műveletek tanulságaira épít; e kumulált tudás az elmúlt két évtizedben érdemben újradefiniálta a „fittség” fogalmát és a felkészítés eszköztárát.

A TFF a hagyományos, testi paraméterekre (erő, állóképesség, rugalmasság, mobilitás) összpontosító felfogást holisztikus koncepcióval váltja fel: a fitnessz immár a viselkedéses mintázatokra, az érzelmi-szociális kompetenciákra és a jelentés keresés/értékorientáció tényezőire is kiterjed (Roy és mtsai, 2010). Az iraki és afganisztáni műveletek különösen felerősítették e szemléletváltást, jelezve, hogy a műveleti terhelhetőség és a tartós bevetettség nem érhető meg pusztán fiziológiai mutatókon keresztül. A 2008-ban formalizált TFF-keret ezért egyaránt emeli ki a fizikai, érzelmi, szociális és lelki elemeket, egységes felkészítési és ellátási architektúrába rendezve azokat (Casey, 2011). Ennek eredménye, hogy a haderőben ma a teljesítményoptimalizálás, a megelőzés, a klinikai ellátás és a reintegráció egy „közös nyelvre” támaszkodva kapcsolódik össze oly módon, hogy a katonák fizikai és mentális állóképessége egyszerre, egymást erősítve fejlődjön.

A Total Force Fitness (TFF) olyan, életpályára kiterjedő, holisztikus keret, amely a szolgálok teljes egészségét, teljesítményét és készenlétét a fittség nyolc, egymással összefüggő dimenziójának összehangolásával optimalizálja. Alapelve, hogy az egyes területek izolált fejlesztése (pl. csak fizikai edzés, csak megelőző ellátás vagy csak táplálkozás) nem elég: a jóllétet és a bevetettséget a dimenziók közti kapcsolatok együtt alakítják (pl. a kiváló fizikai állapotot leront(hat)ja egy új állomáshely miatti társas izoláció vagy pénzügyi stressz), ezért a beavatkozásokat mindig rendszerszinten és egyénre szabottan kell tervezni.

A TFF nyolc területe: fizikai (erő, állóképesség, mobilitás), környezeti (biztonságos, támogató élet- és munkakörnyezet), orvosi és fogászati prevenció (szűrések, oltások, időbeni ellátás), táplálkozási (energia- és tápanyagellátottság, hidratáció), szellemi (kognitív készségek, tanulás, értelmi rugalmasság), pszichológiai (stressz- és érzelemszabályozás, reziliencia), szociális (kapcsolatok, közösségi támogatás, beágyazottság) és pénzügyi fittség (pénzügyi stabilitás, tervezés). A TFF lényege ezek integrált menedzsmentje: a parancsnoki, egészségügyi és oktatási beavatkozások a személy helyzetéhez igazodva, több dimenziót egyszerre céloznak, hogy a jóllét-teljesítmény-készenlét hármását tartósan, mérhetően javítsák (Health.mil, é. n.).

A fordulat katalizátora az a szemléletváltás volt, amelyet Bray és munkatársai (2014) is hangsúlyoznak. Átfogó elemzésük szerint az aktív állomány körében tapasztalható szerhasználat, az általános egészségi állapot, az egészségmagatartás és a mentális zavarok jellege-intenzitása nem külön-külön, hanem integratív keretben vizsgálendő, mert e tényezők együttesen hatnak a fegyveres erők hatékonyságára és készenlétére. Következtetésük egyértelmű: a pozitív egészségmagatartás és a mentális jóllét nem „egyéni ügyé” szűkíthető, hanem a felkészültség és a műveleti teljesítmény rendszerszintű előfeltétele, amely a katonai vezetés tudatos, következetes elköteleződését és beavatkozásait is megköveteli.

Míg a Total Force Fitness (TFF) a Háborús Minisztérium (korábban Védelmi Minisztérium) egészére kiterjedő, „erő” jellegű keretrendszer, a Holistic Health and Fitness

(H2F) ennek a hadsereg-specifikus megvalósítása, amely a TFF elveit öt hadsereg-doménre (fizikai, táplálkozás, alvás, mentális, spirituális) egyszerűsíti, és ezekre programot, személyi állományt (*H2F Performance Team*), létesítményrendszert (*Soldier Performance Readiness Center*, SPRC) és mérési ökoszisztémát épít és működtet.

Tesztre edzés helyett

A H2F az amerikai hadsereg olyan, doktrinális rangra emelt emberiteljesítmény-rendszere, amely a korábbi, döntően fizikai felkészítésre (*Physical Readiness Training*, PRT) épülő megközelítést egy átfogó, többdimenziós modellre cserélte. A program alaptétele, hogy a katonai feladatra való alkalmasság – a „bevetettség” – nem redukálható az erő- és állóképesség paramétereire: a táplálkozás, az alvás, a mentális és a spirituális felkészültség ugyanúgy a teljesítmény strukturális meghatározói. A H2F ezért nem egy új edzésprogram, hanem rendszer: egység szintű irányítással, humán erőforrás-infrastruktúrával, létesítményekkel és mérőrendszerekkel összekapcsolt, életcikluson átívelő beavatkozás, amely a felmérés-edzés-regeneráció-reintegráció körforgásában működik.

A koncepció közvetlen válasz a modern, többdoménű hadműveletek követelményeire. A képességfókuszú szemlélet a „tesztre edzés” logikája helyett a harcképesség tartós optimalizálását célozza, mérhető kimenetekre támaszkodva (teljesítmény, sérüléskockázat, megtartás). A doktrína hangsúlyozza: a domének együtt hatnak a teljesítményre. Például a periodizált fizikai edzés hatását döntően befolyásolja az alvás és a regeneráció minősége; a táplálkozás nemcsak testösszetételt, hanem kognitív teljesítményt is érint; a mentális készségek (légzés, fókusz, önbeszéd) közvetlenül javítják a terhelés alatti végrehajtást; a spirituális dimenzió az állóképesség egyik motivációs forrása.

A fizikai domén a katonai feladatvégrehajtás biomechanikai és élettani alapja. Célja, hogy a harci (és harci támogató) tevékenységekhez szükséges erőkifejtés, ismételtetés és mozgásbiztonság optimális szinten legyen – feladat-specifikusan, nem pusztán „általános fitnessként”. A H2F-ben a táplálkozási domén az energia- és tápanyag-ellátottság, a hidratáció optimalizálásával biztosítja a szöveti regenerációt, a kognitív terhelhetőséget és a feladatvégrehajtás folytonosságát. Az alvásdomén a mennyiség és minőség mellett a cirkadián illesztést és a szolgálati rendhez igazítást hangsúlyozza, tekintve, hogy ezek határozzák meg a neurokognitív funkciókat, a hormonális homeosztázist és a sérüléskockázatot. A mentális domén a stressz- és figyelemszabályozás, a döntési készségek és a csapatkohézió fejlesztésére fókuszál, mert ezek közvetlenül befolyásolják a terhelés alatti végrehajtás minőségét és a helyzetfelismerés pontosságát. A spirituális domén a jelentés- és értékorientáció, a közösségi beágyazottság és a reziliencia erősítésével ad tartós motivációs keretet, amely a kitartást és a pszichés helyreállást támogatja; az öt domén együtt, egymást erősítve teremti meg a katonai bevetettség holisztikus feltételeit.

A H2F a teljes katonai életpályát lefedi („Soldier for Life”). A kiválasztás és alapki-képzés szűrő és felkészítő szakaszaitól a beosztásban töltött évek terhelés-regeneráció egyensúlyának menedzselésén át a sérülésmegelőzésig és rehabilitációig, majd a leszerelés utáni támogatásig láncolatot képez. Dandárszinten multidiszciplináris szakmai stáb támogatja a végrehajtást, akik között megtalálható erőnléti és kondicionáló edző, gyógytornász, dietetikus, foglalkozás-egészségügyi terapeuta és kognitív teljesítmény-specialista is. A csapat feladata nem csupán egyéni és kiscsoportos felmérések végzése és az eredmények alapján edzésciklusok tervezése, hanem a mozgásszervi kockázatok kezelése, a megfelelő étkezési stratégiák kialakítása, valamint mentális készségtréningek vezetése is (különös tekintettel a fókuszra, légzésre és vizualizációra).

Pszichoedukáció a harci készség szolgáltatásban

A pszichoedukáció közös nyelvet és transzferálható készségeket ad, hogy a katona napi döntései (edzés, étkezés, alvás, fókusz, töltődés) ténylegesen a felkészültséget szolgálják, nem csak a laktanyában, hanem a nap 24 órájában. A teljesítmény elsődlegesen viselkedésvezérelt: a mindennapi, rutinszerű döntések (alváshigiéné, koffeinhasználat, terhelésadagolás) határozzák meg a terhelhetőséget és a kockázati profilokat. Az e döntésekhez kapcsolt „miért” és „hogyan” kereteinek tanítása egyszerre szolgál primer prevenciót – a tipikus problémák (fáradtság-halmozódás, alváshiány, nem megfelelő táplálkozás, maladaptív megküzdés) korai felismerését és beavatkozási protokolljainak elsajátítását – és teljesítmény-optimalizálást, mivel azonnal bevethető önszabályozó technikákat (légzés, fókusz, önbeszéd, vizualizáció, *reset*) automatizál a terhelés alatti végrehajtásban. A „mentális” tartalom napi kiképzésbe ágyazása stigmacsökkentő: normalizálja a készségfejlesztést, lerövidíti a segítségkérés átfutását, és egységszinten közös fogalomtérrel teremt, amely rövid, műveletközeli parancsnoki instrukciókat tesz lehetővé (pl. „reset légzés, 3 kör; bevetés előtti vizualizáció”).

A pszichoedukáció további hozzáadott értéke a vezetőfejlesztés. A H2F nemcsak a katonák készségeit fejleszti, hanem vezetői kompetenciát is teremt – mégpedig három, egymásra épülő eszközzel: mikrotananyagokkal, coaching-pillanatokkal és az After Action Review-ba ágyazott viselkedési visszacsatolással. Ezek együtt azt érik el, hogy a parancsnokok és altisztek ne csak utasítsanak, hanem megfigyelhető viselkedésekre építve, adat- és eszközalapúan tanítsanak, korrigáljanak és standardot tartsanak fenn. A spirituális reziliencia a szolgálat miértjének – küldetés, értékek, közösség – explicitté tételén keresztül stabil motivációs bázist hoz létre, amely csökkenti a terhelés alatti motivációs ingadozást. A világos jelentéskeret identitás- és célkongruenciát teremt: a nehézségek nem pusztán megpróbáltatásként, hanem értelmezett, vállalt áldozatként jelennek meg, ami növeli a kitartást fáradás, kétség vagy bizonytalanság idején. A közösen megélt értékek és rítusok erősítik a közösségi kohéziót és a kölcsönös felelősségérzést, ami fenntartja a végrehajtási fegyelmet. A H2F-ben ez a dimenzió a mentális eszköztárral együtt támogatja az önszabályozást: a hosszú távú célok napirendbe és rutinokba ágyazása révén következetesebb viselkedést és nagyobb terhelésállóságot eredményez. Fontos határvonal, hogy a pszichoedukáció nem terápia és nem motivációs beszéd: strukturált, bizonyítékalapú oktatás készségfejlesztéssel.

Ma az amerikai hadsereg minden haderőneme a harci műveleti stresszkontroll (Combat Operational Stress Control, COSC) alapelveit követi a szabályzataik és szakpolitikáik kialakításakor. A COSC a műveleti stressz megelőzésére és kezelésére fókuszáló program a TFF pszichológiai/viselkedési dimenzióján belül. Ez a TFF pszichológiai/viselkedési pillérének kulcsprogramja: a harci és műveleti stresszreakciók megelőzését, korai azonosítását, rövid helyreállítását és – szükség esetén – klinikai ellátásba irányítását szervezi (Force Health Protection). A COSC a hadszíntéren és a hátszágban egyaránt működik.

A „kontroll” fogalma kulcsjelentőségű a programban, mert arra irányítja a figyelmet, hogy minden vezetőnek aktív felelőssége van a fizikai és mentális stressz elfogadható határok között tartásában (Blaisure, 2016. 121.). Újszerűsége abban áll, hogy a szervezetet érdekeltté teszi a gyors, célzott prevenció és támogatás működtetésében. Egyrészt a haderő saját érdekében feltárja és kezeli azokat a stresszforrásokat, amelyek rontják az egyéni teljesítményt, csökkentik a műveleti hatékonyságot, és idővel klinikai zavarokká (pl. PTSD) szerveződhetnek. Másrészt destigmatizálja a segítségkérést: a támogatás igénye nem „jellemgyengeség”, hanem a hatékonyság iránti elköteleződés jele – miként a testi sérülések, úgy a „láthatatlan” lelki sérülések is gyorsabban gyógyulnak időben nyújtott, szakszerű ellátás mellett. Harmadrészt ökológiai szemléletet érvényesít:

egyértelműsíti az egységvezetők felelősségi körét, és az egészségügyi személyzet mellett bevonja a bajtársakat és a családot is a megoldásba. Vagyis a mentális egészség és a pozitív egészségmagatartás nem pusztán egyéni ügy, hanem kollektív és szervezeti képességkérdés, amely közvetlenül hat a készsültre és a bevetetőségre.

A TFF, a H2F és a COSC három szinten ragadják meg a fittség fogalmát: a TFF adja a holisztikus stratégiai keretet, a H2F ennek egy haderőnem-specifikus megvalósítása, míg a COSC a célzott viselkedéses egészség/operatív stressz program. Ehhez a tengelyhez a pszichoedukáció úgy kapcsolódik, hogy a TFF szintjén normatív és tartalmi alapként rögzíti a pszichológiai/viselkedési műveltség elvárásait (pl. stresszjelzések felismerése, önszabályozó technikák, stigmacsökkentés), a H2F szintjén ezt operacionalizálja egységben végrehajtható tantervvé (mikrotananyagok, vezetői coaching-pillanatok, After Action Review-ba ágyazott viselkedési visszacsatolás, H2F Academy), és összeköti a „Fuel–Sleep–Think” láncolattal (a táplálkozás, alvás és agy működésének összefüggései), míg a COSC szintjén a pszichoedukáció célzott alkalmazás: rövid beavatkozások (stressz-inokuláció, tünett-felismerés, csapattársi támogatás, a szolgálatba való visszatérést támogató oktatás) révén normalizálja a segítségkérést, csökkenti a félelemelkerülés-spirált, és gyorsítja a megfelelő szakellátásba irányítást. Összképében a TFF megmondja, miért és mit kell tanítani, a H2F megmutatja, hogyan kell tanítani és mérni, a COSC pedig meghatározza, mikor és hol kell célzottan alkalmazni a pszichoedukációt a műveleti stressz kontextusában – így együtt fedik le a megelőzés-felkészítés-azonosítás-kezelés-reintegráció teljes láncolatát.

A TFF, a H2F és a COSC három szinten ragadják meg a fittség fogalmát: a TFF adja a holisztikus stratégiai keretet, a H2F ennek egy haderőnem-specifikus megvalósítása, míg a COSC a célzott viselkedéses egészség/operatív stressz program. Ehhez a tengelyhez a pszichoedukáció úgy kapcsolódik, hogy a TFF szintjén normatív és tartalmi alapként rögzíti a pszichológiai/viselkedési műveltség elvárásait (pl. stresszjelzések felismerése, önszabályozó technikák, stigmacsökkentés), a H2F szintjén ezt operacionalizálja egységben végrehajtható tantervvé (mikrotananyagok, vezetői coaching-pillanatok,

---

Összegzés

Ahogy a bevezetésben felvettem, a 2025 őszén elhangzott miniszteri iránymutatás és a letalitás retorikája nem pusztán kommunikációs hangsúlyeltolódás, hanem a felkészültség-fogalom újradefiniálásának kísérlete. A dolgozat eredményei ezt a mozzanatot a TFF–H2F–COSC háromszögében értelmezik: a TFF holisztikus kerete kijelöli a készsültre nyolc egymásra ható dimenzióját; a H2F ennek hadseregszintű, életciklus- és egység szintű operacionalizációja; a COSC pedig a műveleti stresszre adott célzott, egészségvédelmi válasz. E keretben a pszichoedukáció a „ragasztó”: közös fogalmi és viselkedéses készletet biztosít, destigmatizálja a segítségkérést, és áthidalja a klinikai ellátás – mindennapi felkészítés töréspontjait. Így a bevezetésben leírt, „harcos ethoszt” középpontba állító, az 1990 előtti állapotokhoz való visszatérést sürgető diskurzus akkor válik fenntarthatóvá, ha illeszkedik a TFF integratív logikájához és a H2F bizonyítékalapú végrehajtásához.

A dolgozat médiatudományi kerete azt is megvilágítja, hogy a hős/áldozat toposzok, a közbizalmi trendek és a toborzás tágabb kulturális feszültségmezőben állnak; e diskurzusok között érthető meg a „harcos ethosz” körüli politikai-szervezeti vita jelentősége, és az, hogy a teljesítmény ma már szükségképpen viselkedés- és közösségvezérelt kérdés, nem pusztán az egyén fiziológiai paraméterein múlik, hanem azon, hogy milyen mindennapi rutinok (alvás-táplálkozás-önszabályozás), milyen csapatnormák és milyen szervezeti ösztönzők épülnek be az egységek működésébe.

A médiatudományi nézőpontból mindez azt is jelenti, hogy a hős/áldozat toposzok és a politikai instrumentalizáció nem mellőzhető környezetet teremtenek: a legitimitáció, a toborzás és a megtartás immár nem választható el attól, milyen narratívákban jelenik meg a szolgálat, és mennyire konzisztens ezzel a tényleges szervezeti gyakorlat. A „harcos ethosz” körüli vita így nem egyszerűen retorikai csörte, hanem normatív és operatív döntéskényszer. E döntéskényszer kezelésében 2025 végéig a pszichoedukáció volt a fordítónyelv: a közéleti narratívákat (tisztelet-áldozat-gondoskodás) működő egység-szintű gyakorlatokká alakította, s ezzel a mentálhigiénés fordulatot hadrendvédelmi, nem pusztán jóléti programként pozicionálta. Másként: a TFF/H2F logikája mentén a pszichoedukáció az értékvitákat mérhető rutinokká és kimenetekké fordította le, így egyszerre erősítette a legitimitációt, a toborzást és a megtartást. Egyelőre nem látható, hogy a háborús miniszter kultúráváltást sürgető beszéde hogyan illeszkedik a jelenlegi szervezeti kultúrába, illetve, hogy azt milyen szervezeti válaszok fogják követni.

Köszönetnyilvánítás, támogatás

A közlemény a TKP2021-NVA-10 számú projekt keretében a Kulturális és Innovációs Minisztérium Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból nyújtott támogatásával, a 2021. évi Témaerületi Kiválóság Program pályázati program finanszírozásában valósult meg.

Irodalom

- Blaisure, K. (2016). *Serving military families: theories, research, and application*. Routledge.
- Bray, R. M., Hourani, L. L., Williams, J., Lane, M. E. & Marsden, M. E. (2014). *Understanding military workforce productivity effects of substance abuse, health, and mental health*. Springer. DOI: [10.1007/978-0-387-78303-1](https://doi.org/10.1007/978-0-387-78303-1)
- Brown, M. T. (2007). Enlisting masculinity: gender and the recruitment of the all-volunteer force. *PhD-értekezés*. Rutgers University.
- Casey, G. W., Jr. (2011). Comprehensive soldier fitness: a vision for psychological resilience in the U.S. Army. *American Psychologist*, 66, 1–3. DOI: [10.1037/a0021930](https://doi.org/10.1037/a0021930)
- Crevens, T. (2012). Psychological health problems. In Blaisure, K. R., Saathoff-Wells, T., Pereira, C. A., MacDermid Wadsworth, S. & Dombro, A. L. (szerk.), *Serving military families: theories, research, and application*. Routledge. 168–175.
- Downing, T. (2016). *Breakdown: the crisis of shell shock in the Somme*. Little, Brown.
- Enloe, C. (1996). Women, men, and soldiering after the cold war. In Fredland, J. E., Gilroy, C. L., Little, R. D. & Sellman, W. S. (szerk.), *Professionals on the front line: two decades of the all-volunteer force*. Brassey's.
- Eusebio, M. N., Brady, A. & Bongar, B. (2020). Suicide prevention strategies in military populations. In Kumar, U. (szerk.), *The Routledge international handbook of military psychology and mental health*. Routledge. 375–387. DOI: [10.4324/9780429281266-25](https://doi.org/10.4324/9780429281266-25)
- Faris, J. H. (1984). Economic and noneconomic factors of personnel recruitment and retention in the AVF. *Armed Forces and Society*, 10(2), 251–275. DOI: [10.1177/0095327X8401000207](https://doi.org/10.1177/0095327X8401000207)
- Goldberg, J. (2020, Sept. 3). Trump: Americans who died in war are ‘losers’ and ‘suckers’. *The Atlantic*, <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2020/09/trump-americans-who-died-at-war-are-losers-and-suckers/615997/> Utolsó letöltés: 2024. 06. 15.

- Harvey, J. (2012). AF leaders brief BMT sexual misconduct investigation findings. *Air Force*, <https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/110129/af-leaders-brief-bmt-sexual-misconduct-investigation-findings/> Utolsó letöltés: 2025. 08. 15.
- Health.mil. (é. n.). *Total Force Fitness*. <https://www.health.mil/Military-Health-Topics/Health-Readiness/Public-Health/Total-Force-Fitness> Utolsó letöltés: 2024. 04. 03.
- Hegseth, P. (2025). *Secretary of War Pete Hegseth addresses general and flag officers at Quantico, Virginia*. U.S. Department of War. <https://www.war.gov/News/Transcripts/Transcript/Article/4318689/secretary-of-war-pete-hegseth-addresses-general-and-flag-officers-at-quantico-v/> Utolsó letöltés: 2025. 10. 05.
- Hodgkinson, P. (2016). *Glum heroes: hardship, fear and death—resilience and coping in the British army on the western front, 1914–1918*. Solihull, Helion & Co.
- Hornák, B. (2022). A mentális állóképesség mérésének és fejlesztésének lehetősége a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses személyi állományának körében. *PhD értekezés*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola.
- Leese, P. (2002). *Shell shock: traumatic neurosis and the British soldiers of the first world war*. Palgrave MacMillan.
- Linden, S. (2016). *They called it shell shock: combat stress in the first world war*. Solihull, Helion & Co.
- Lóderer, B. (2014). A civil szervezetek szerepe, lehetőségei és korlátai, valamint az együttműködés mechanizmusai a civil-katonai együttműködésben. *PhD értekezés*. Budapest, NKE HHK HDI.
- MacLean, A. & Elder, G. H. Jr. (2007). Military service in the life course. *Annual Review of Sociology*, 33, 175–96. DOI: [10.1146/annurev.soc.33.040406.131710](https://doi.org/10.1146/annurev.soc.33.040406.131710)
- O'Brien, L.S. (1998). The history of PTSD. In O'Brien, L.S. (szerk.), *Traumatic events and mental health*. Cambridge University Press.
- Olay, Matthew. (2025). Hegseth announces War Department reforms in sweeping speech to top military brass. U.S. Department of War. <https://www.war.gov/News/News-Stories/Article/Article/4318394/hegseth-announces-war-department-reforms-in-sweeping-speech-to-top-military-brass/>. Letöltés ideje: 2025. október 5.
- Olorunnipa, T. Wootson, C. R., Weil, J. Z. (2024). Biden visits U.S. cemetery in France in latest bid to combat 'Trump amnesia'. *The Washington Post*. <https://www.washingtonpost.com/world/2024/06/09/biden-france-cemetery-trump/>. Letöltés ideje: 2024. június 26.
- Parrott, S., Albright, D. L. & Eckhart, N. (2021). Veterans and media: the effects of news exposure on thoughts, attitudes, and support of military veterans. *Armed Forces & Society*. DOI: [10.1177/0095327X20986145](https://doi.org/10.1177/0095327X20986145)
- Parrott, S., Albright, D. L., Laha-Walsh, K., Eckhart, N. R. & Allen, H. G. (2022). When we post about #veterans: the role of news media in guiding social media dialogue about military veterans. *Journal of Veteran Studies* 8.1. 222–230. DOI: [10.21061/jvs.v8i1.311](https://doi.org/10.21061/jvs.v8i1.311)
- Pencak, W. (szerk.) (2009). *Encyclopedia of the veteran in America*. Santa Barbara, ABC-CLIO. 327–330. DOI: [10.5040/9798216025016](https://doi.org/10.5040/9798216025016)
- Roy, T. C., Springer, B. A., McNulty, V., Butler, N. L. (2010). Physical fitness. *Military Medicine* 175.8. 14–20. DOI: [10.7205/MILMED-D-10-00058](https://doi.org/10.7205/MILMED-D-10-00058)
- Seligman, M. E. P. & Fowler, R. D. (2011). Comprehensive soldier fitness and the future of psychology. *American Psychologist*, 66.1. 82–86. DOI: [10.1037/a0021898](https://doi.org/10.1037/a0021898)
- Szabó F., A. (2023). Az amerikai hadsereg a hírmédiában. *Iskolakultúra*, 33. 9. DOI: [10.14232/iskkult.2023.9.42](https://doi.org/10.14232/iskkult.2023.9.42)
- Szabó F., A. (2024). Meglepetés katona a diplomaátadón: A mentálhigiénés fordulatról az amerikai hadseregben. In Pintér, M. és Hegyi, Á. (szerk.) *A mentálhigiénés szakember tere, helye, útvonalai és erőforrásai*. Pannon Egyetemi Kiadó, 164-188.
- Taylor, P., Morin, R., Parker, K., Cohn, D. V., Funk, C. & Mokrzycki, M. (2011). War and sacrifice in the post-9/11 era. The military-civilian gap. Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/social-trends/2011/11/23/the-military-civilian-gap-fewer-family-connections/>. Letöltés ideje: 2023. január 5.
- Völgyi, Z. (2018). A harctevékenységekhez kapcsolódó stressz pszichológiai aspektusai. In *Hadtudományi Szemle* 11.1. 270–286.
- Younis, M. (2023). Confidence in U.S. military lowest in over two decades. <https://news.gallup.com/poll/509189/confidence-military-lowest-two-decades.aspx>. Letöltés ideje: 2023. január 5.

Jegyzet

¹ „a special place in the public realm, [...] more intimately bound to patriotism, to the fate and dignity of the nation than [...] the national legislature” (Enloe, 1996. 261.).

Absztrakt

A tanulmány a 2025-ben meghirdetett amerikai kiképzési reformot értelmezi, amely a „rég iskola” fegyelmi eszköztárának részleges visszaemelésével kívánja újralibrálni az amerikai katonai kultúrát. A központi állítás, hogy a feszültség nem annyira a miniszteri harcképességi vízió és a jelenlegi gyakorlat között, hanem a keményebb fegyelem-pedagógia és a modern, jogilag-etikailag körülbástyázott oktatási normák között rajzolódik ki. A vizsgálat két történeti tengelyt kapcsol össze: (1) az 1990 utáni kiképzési és felkészítési folyamatok áttekintését, és (2) a 2000-es évektől kibontakozó „mentálhigiénés fordulatot”, amely a fittséget a pusztán fizikai paramétereikről a viselkedéses, pszichológiai és közösségi dimenziók felé tágította. A tanulmány kulturális és médiatudományi keretben elemzi, miként keretezik a hírmédiában a hadsereget a hős/áldozat toposzok, és hogyan hatnak e narratívák a legitimitás, a toborzás és a megtartás kérdéseire. A kutatás hosszabb távú célja a NATO-szövetségek joggyakorlatainak összehasonlító feltárása, különös tekintettel a hazafias nevelés társadalmi beágyazottságára és a kiképzési modellek transzferálhatóságára.

Kulcsszavak: hadsereg; fittség; Egyesült Államok; mentálhigiéné; hazafias nevelés.